

IRODALMI KRITIKA ÉS EMBERMÉLTÓSÁG.

Az irodalmi kritikával baj van. Ha valaki nem is olvashatna bírálatokat, már abból is észrevehetné, hogy egyik legkomolyabb irodalmi egyesületünk, a Kisfaludy-Társaság, díjat tűzött ki a legelfogulatlanabb bírálatokat közlő folyóirat számára. Ezt a díjat folyóiratunk is megkapta s ez kötelez bennünket, hogy vigyázzunk a tiszta és magas színvonalú irodalmi kritika megtartására.

Legtöbb támadás a pajtáskodó és megfizetett kritika miatt éri az irodalmat. Vannak írók, akik elvként hirdetik, hogy soha senkiről rosszat nem írnak. Vannak, akik ezt az elvet nem hirdetik, de szívesen túloznak a kellemesebb irányban. Ha egy könyv nem rossz, még nem kell róla úgy vélekedni, mintha fordulatot jelentene a magyar, sőt európai irodalomban. Valahogyan elveszett az írók és a közönség érzéke az árnyalatok iránt. A rekordok és 120-as tempók felszínes napjaiban erősen hódít a felhőkarcoló külsőséges fenségének amerikaiizmusa. Elfelejtettük, hogy a «nagy művet» a legnagyobbak is életükben egyszer-kétszer közelítik meg, a nagy többség pedig olvasható könyveket ír, amelyek szereznek néhány kellemes órát az olvasónak. De ez elég is. Sajnos, semmi okunk sincs feltételezni, hogy Magyarországon, vagy csak Budapesten a zsenialitás arányszáma olyan rohamosan szökött volna fel, mint a kisszakasz-utasoké. A megfizetett kritikáról kár beszélni, mert illata úgyszólamint elárulja — ha valakinek egy kicsit is érzékeny az orra.

A túlzottan elismerő kritikának szoros következménye a «levágás». A gondolatmenet világos: ha nem dícsérem meg könyvét, biztos ellenségem lesz. Ha már ellenségem lesz, úgy támadom meg, hogy tönkremenjen tőle. Vagy egekig magasztalni, vagy sárbatiporni; átmenet nincs. Pedig a valóságban legtöbbször csak átmenet van. Vannak rossz könyvek ma is, sajnos ez a műfaj kipusztíthatatlan. Eltekintve a sokat emlegetett és jól ismert verseskötetektől, amelyeket a szerző arcképe díszít, jó-

nevű kiadók is tévedhetnek. De ritkán. Ha az irodalom színvonaláért nem is szokott túlságosan fájni a fejük, azt meg szokták nézni, hogy mibe fektetik pénzüket.

Az eszeveszett, féktelen támadások ugyanolyan megbízhatatlan és az irodalomnak ártó bírálatok, mint a baráti ömlengések. Hiszen voltak régebben is ilyenfajta kitörések, de jobb író nem engedte elcsábítani magát. Rendszerint felbéreltek valamilyen ügyesebb tollforgatót, aki aztán kiöntötte lelkének szennyesebb részét oda, ahová a megrendelő célozta. Mostanában mintha rosszabbodnék a helyzet. Előfordul, hogy művelt és nagytehetségű író neki áll piszkolódni és jobb ügyhöz méltó buzgalommal leleplez.

A régi és mai «levágások» között csak az a különbség, hogy a gazdasági viszonyok romlása következtében az íróknak maguknak kell — úgy látszik — vállalniok ezt a felbérelt tollforgatókhoz illő feladatot. A forrás azonban ugyanaz: a gyűlölködés.

Egyet azonban nem szabad felejtenuünk. A gyűlölet — bármennyire indokolt lenne is — mégis csak szenvedély, tehát semmiképpen sem egyeztethető össze a bírálattal, amely tisztán értelmi funkció. Aki nem érez magában elég erőt ahhoz, hogy személyes rokon- vagy ellenszenvét legyőzze, annak nem szabad bírálatot írnia, mert vétkezik a tiszta irodalom ellen. Ki becsülje az irodalmat valamire, ha az írók maguk is sutbadobják a legegyszerűbb alapelvet? Ha valamire való társaságba megyünk, igyekszünk fegyelmetten viselkedni. Az irodalmat legalább annyira kell becsülnünk, ha nem többre, mint a legjobb társaságot. Aki belép az irodalomba, annak nem szabad ellefelenie egy percig sem, hogy a lehető legjobb magyar társaságba jutott, amelynek a Karthauzi Névtelentől és Sylvester Jánostól kezdve a legutóbb meghalt Kosztolányi Dezsőtől és Tormay Ceciliától a legkiválóbb magyar szellemek a tagjai. Ha a mai magyar írók úgy viselkednek, mintha nem törődnének azzal, hogy ez a nagy múlt mire kötelezi őket, nem szabad cso-

dálkozniok, hogy a magyar közvélemény értékesebb része sem becsüli majd őket annyira, mint a múlt nagy íróit.

Csak még egyet befejezésül. Az elemi iskolai földrajz könyvek azt tanítják, hogy Magyarország Európában van. Ezt soha sem szabad elfelejtenünk, de különösen állandóan rá kell gondolnunk ma, amikor a történelem véletlenül folytán fizikailag védtelenebbek vagyunk a Balkán felé! Ha szellemileg is beeresztjük határaink közé a Balkánt, a magyar népek alig marad joga az élethez. Európa az önfegyelem, az értelem uralma, egymás emberi méltóságának kölcsönös tisztelete, Balkán a gyűlölködés, a pszichológus és a gorombaság. Ez a szabály mindenkire kötelező, de kétszeresen köti azt, akit magasabb műveltsége Európához csatol. *Rábán.*

A szent és sérthetetlen galíciai.

A világ tele van érdekesebbnél érdekesebb eseménnyel. Nagy dolgok történnek egymásra s a magyarság legközelebbi jövője múlik a helyes út felismerésén: megmaradunk-e, nővünk-e? Magyar nyelven írt ujságok azonban nem ezt a helyes utat keresik. Lehet a magyarság sorsa felőlük akármi, csak a szent és sérthetetlen galíciai elé ne merjen senki keresztbe tenni valamit. Nem gerendát, nem drótkötelet, még csak nem is papírszalagot! Az idegenrendészetnek nevezett közigazgatás szalmazsálát se! A magyarul nem tudó, magyar munkán élősködő galíciai igazoltatása a «magyar ujságrás» közéletének állandósuló sérelme. A judeo-centrikus életszemlélet ránkénzve tragikomikus fejtegetéseit kell olvasnunk napi- és hetilapban, ezt halljuk szónoklatokban rendíthetetlen következetességgel, míg vérünkkel nem válik.

Érted, te Magyarországon született keresztény magyar apa? Nem az a fontos, hogy diplomás fiad nem jut kenyérhez! Nem az a magyar kérdés, hogy férjhez tudod-e adni a lányod? Nem az, hogy egyre drágul az élet! Nem az, hogy idegenné vált az irodalom, a művészet, a sajtó, a gazdasági

élet körülötted! Nem az, hogy temérdek valódi magyar küszködik a téllal, az inséggel, a reménytelenséggel! Értsd meg, igazoltatták a Teleki-tér és környéke lakóit! Igazoltatták a nyíregyházi gyors nem magyart formázó utasait! Értsd meg, te keresztény nemzeti magyar, hogy a Polgárt igazoltatták szörnyű rendőrközegek, a Magyar Polgárt, a Munka, a Vállalkozás, a Szorgalom, az Ész hőseit! Nem érted még mindig azzal a begyepesedett, hatóságban bizó maradi eszeddel?! Hogy nincs magyar állampolgárságuk? Hogy a magyarsághoz semmi közük? Ki merheti ezt mondani, ha a mi életeredményeinket ismeri?! Az ösmencede nemes követeiről van szó, te boldogtalan, melyből mi is származunk! Mi, akik kultúrát, gazdasági életet teremtettünk nektek és a nevetekben visszük magasra a magyarságotokat. Nem érzitek, hogy a mi utánpótlásunkról van szó, a jövő nagy magyarjainak honfoglaló ösztöleuról?! Ezek ellen mertek rendőröket állítani?

Megmétélyezett benneteket a fajelmélet. Vegyétek tudomásul, hogy csak egyetlen emberi nagyszempontok vannak. Fajról ne merjen még csak gondolkozni sem senki közületek, még kevésbé fajt igazoltatni.

Igenis: a galíciai szent és sérthetetlen Magyarországon. Igy akarjuk és így parancsoljuk, — nem a faji együttérzés alapján, ó nem, mi ilyesmit nem ismerünk! Az embert védjük a galíciaiban. Ha benneteket igazolnak és rendszereznek, az más.

Furcsák vagytok, hogy az európai műveltségnek, a humanista szellemnek ilyen alapvető tényeit nem tudjátok magatokévá tenni. Pedig, hogy oktatunk, mennyire nevelünk ujságjaink, filmjeink, színműveink halmazataival benneteket!

Égszakadás! Földindulás! Igazoltatni mertek a Teleki-téren! Otthonaikban zavarták őket, mintha csak keresztény magyarok lettek volna!

*Vigyázzatok! Ti túrtök, de mi nem!
A minőség mindig uralkodott a meny-
nyiség fölött! Jaj nektek, ha nem érez-
tek együtt velünk!*

Csörsz.

A KÖLTŐ ÉS A BAUMGARTEN-DIJ.

A kritikus élvezhetné azt a való-
ságos költői dalnok-versenyt, amely
az öngyilkos József Attila koporsója
körül keletkezett. A boldogtalan költő,
ha a gondviselés akaratából valaho-
gyan feltámadna, csodálkozva álla-
pítaná meg, hogy mennyi barátja
van; elsősorban költőtársai, de má-
sok között is, akik nem győzik most
könnyeiket hullatni és magasztalni
azt, aki már — nincs és nem bánt-
hatja, meg nem zavarhatja senkinek
sem a köreit.

A József Attila-émlékversekkel
nem kívánok foglalkozni, ellenben
annál érdekesebb az a másik verseny,
amely — hogy stílusos legyek —
nem a Helikon, hanem a publicisztika
berkeiben dúl. A baloldal két ismert
harcos tollú publicistája szintén ve-
zércikkében siratta el a hozzájuk
tartozó kiváló fiatal költő, József
Attila emberi és írói kvalitásait.
A közírói penna nem állhat meg
pusztán a lamentálásnál és dicséret-
nél, hanem mindig keres valami nagy
vadat, amelyet megsebezessen a
hegyes végű szerszámmal. Ez a vad
most a Baumgarten-díj.

Minderről hosszas lenne vitázni,
fordítsuk azonban figyelmünket a
két baloldali közíró polemikus cikke
elé. Máskor naptári időrendben a
díj kiosztása után parázlottak fel
a viták, az idén azonban már a nagy
nap, január 18. előtt hangzott fel
ez a nem éppen kellemes zenei elő-
játék. A két cikkíró nagyjából le-
szögezi azokat az igazságokat, ame-
lyeket mi vázlatosan érintettünk, s
olyan vádakot fűz hozzá, hogy forró-
vá teszi a talajt a Baumgarten-díj

alatt. Az egyik azt állítja, hogyha
«Ady Endre ma élne, vonat elé vet-
hetné magát a részvétlenség miatt».
Ez mindenesetre túlzás, de jellemző.
A másíknak a véleménye azonban
súlyosabb: Szórul-szóra így hang-
zik: «Kit érdekel ezekután, hogy
kiknek adják az idén a Baumgarten-
díjat, amely alól József Attila halála
végekép kihúzta az erkölcsi alapot?»

Ennél a mondatnál kissé meg kell
állani, mert ennél keményebb vádat
nem dobtak el a jobboldal összes
támadásaiban a Baumgarten-díj ellen.
Mi József Attilát, a *költőt* sokra érté-
keltük és értékeljük — ha a verseiben
megnyilatkozó szélsőséges politikai
világnézettel nem is értettünk egyet
s részvétellel haladtunk el tragikus
emberi sorsa mellett. Ez a vád azon-
ban minket is fölláztat, mert ha igaz,
akkor itt a csalhatatlan bizonyosság,
hogy azok, akik a Baumgarten-díj
kiosztását intézik, nemhogy a «mi»
embereinket honorálnák anyagi és
erkölcsi elismeréssel, hanem még az
övéiket sem, sőt éppen azokat nem,
akik arra igazán érdemesek. Nem
mi mondjuk, a baloldal publicistája
mondja, hogy «a hagyományozó
Baumgarten Ferencz, amikor elkép-
zelte és meghatározta a költőtípust,
akinek segítségét szánta, modelül
választhatta volna József Attilát,
akiben minden együtt volt: a hal-
hatatlansággal kecspeztető tehetség,
művészethez és az eszményekhez való
tántoríthatatlan hűség és az izo-
nyatos szegénység. De ez a nagy
költő és nagy éhező egyszer sem
kapta meg a Baumgarten-díjat,
illetve egyetlenegyszer csurrantottak
neki ezer pengőnyi kegydíjat, de ezt
is már későn, mert a hosszú nél-
külözés és küzdelem kikezdté tüdejét,
felborította idegrendszerét. Mialatt
mások, jó és kevésbé jó költők,
írók és tudósok négyszer-ötször ré-
szesültek a maecénás posthumus tá-
mogatásában — köztük az *alaplívány*

„Gyűlölet, ami a költőtől a néphez...”

intencióival ellentétben szép számmal olyanok is, akik polgári állások tekintélyes jövedelmét élvezték. Nem lehet fölmenteni azokat, akik féltékenyen, hiúan vagy opportunuson nem adták meg neki a jussát, ami elsősorban neki járt, s akit még az egymás között felosztott babért is megtagadták tőle.

Ezt megint nem mi mondjuk, hanem a baloldal neves publicistája, aki járatosabb azon a tájékon és a kuliszák mögé láthat, s lerántja a leplet a kegyes látszatokról. Ime, a magyar irodalom Nobel-díjává hirlapilag felmagasztosított Baumgarten-díj a valóság ridegségében. Ismételjük: József Attila világszemléletétől egész világ választott el minket, de mindig tisztakezü embernek, értékes költőnek tartottuk és becsültük oly módon, ahogy és ahol nem becsülték meg amennyire kellett volna. A részvétlenségben elpusztult József Attila véres arca örök «J'accuse» és *mento*!

S ezek után feltehetjük a kérdést: Ha így van, mire való a Baumgarten-díj? A vádakra felelni kell, a tényállást tisztázni, mert különben a vádolónak van igaza. A hallgatás mindig beismerés. De a magyar irodalmi közvélemény és közönség szeretné, ha még egy másik kérdést is rendeznénk, ha már József Attila tragikus halálával kapcsolatosan aktuálissá lett a Baumgarten-díj ügye. Nevezetesen: Szeretnénk végre tudni, *micsoda* tulajdonképpen a Baumgarten-díj? Írói jutalombíj, segély, mindakettő, vagy egyik sem. Ezt azért kérdezzük, mert amióta a Baumgarten alapítvány fennáll és a nyertesek átveszik a csekkel bélelt borítékot ama számukra örvendetes

januárvégi délutánon, nagyonis misztikus ködbe burkolva van ez a lényeg és ez a jelleg. Az ilyen fellegek pedig köztudomásúlag megzavarják a tiszta látást és holmi alaptalan mendedmondákra, gyansúításokra adnak alkalmat. Mindezek egy csapásra megszűnnének, ha szétoszlátának azokat a jótékonyan misztifikációs ködburkokat. Mert ha a díj a legjobb és a legtehetségesebb magyar költők és írók érdemes munkáinak jutalmazására hivatott, akkor juttassák azoknak, akiket valóban megillet. Ha pedig a nyomorgó költőket, írókat akarják segíteni, a fűtetlen szoba és az éhség gyötrelmein segíteni — ez is igen dicséretes cél —, akkor részesítsék ebben azokat, akik erre az istápolásra valóban reászorultak. De a kettőt: a jutalmazó és a karitatív jelleget ne tessék a laikusok számára összezavarni. Vagy a legtehetségesebbek, vagy a legszegényebbek — harmadik eset nincs, mert esetleges néhány ezer pengős adósság nem jogosít fel senkit sem arra, hogy annak a díjból kapott törlesztésén felül a közönség előtt a társai rovására a dicsőség verőfényében tetszelegjék. József Attila, aki igen tehetséges és igen szegény volt és aki a Baumgarten alapítvány mind a két feltételezett jellegének megfelelt, nem kapott díjat. . . Ehhez nem kell sokat hozzátenni. Magában is beszél. Mindenesetre érdemes lenne a vezetőségnek még a díjkiosztás eldöntése előtt figyelembe vennie ezeket a szempontokat, ha csak nem akarják azt, hogy a Baumgarten-alapítvány elveszítse a megmaradt erkölcsi tekintélyének roncsait is.

Pasquino.